

váróterem, az emberek, a fia, a tiszt anyja. Egy hét múlva karácsony. Nem, ő nem légyszívű asszony, megtanította, meghurcolta az élet. Tudja, az ember leginkább csak magára számíthat, a bajban ritkán akad barát. Aztán a kosarában matat. Előveszi a fiának szánt meleg sálát. A boltban szépen becsomagolták. Elővesz egy narancsot is, ráteszi a csomag tetejére. Csak ül, s nézi az ismerős tájat. Egyszerre feltűnik a técsz-major, a bolt, a buszmegálló. Vár, amíg megáll az autó. Csak akkor tud felállni, odamenni a tiszhez, aki az ajtóban strázsál. Oda kell mennie! Megáll a férfi előtt, néz rá, nyújtja a csomagot. A katoná pislog. Lina néni, aztán a csomagra. Lassan elpirul, és az ajándék után nyúl. Kibontja, a papírt zsebre dugja, a sálát meg suta mozdulatokkal. Lina néni nyakába köti. Kívülről a felhajtott gallér alá. A narancsot megszagolja:

— Harasó, mamka, harasó. — Szégyenlősen elneveti magát. Ügyetlenül meghajol Lina néni előtt:

— Kjo- sze- nem...

HORVÁTH JÁNOS

Kemencetűzben izzott emlékvirágok

— Goszthony Mária emlékére —

Többször, hosszú, sötétedésig tartó délutáni beszélgetésekben a bárdibükkii ódon nemesi kúriában ültünk együtt a maga készítette szervíz fölött teázva, feltártult előtem tiszta, szerény emberi és művészi énje, életrajza. Bárdibükkön született 1893. augusztus 22-én. Apja dr. Goszthony Mihály, Budapesti ügyvéd, ezerholdas birtokot műveltetett. Édesanyja zongorista előadóművész, Dohnányi Ernő tanítványa. Kaposváron a tizedes években a Katolikus Körben adott koncerteket. A szöke, kék szemű Mária magántanulónként végezte iskoláit, a vizsgáit Budapesten tette le. Több nyelven tanult, a költészet és a képzőművészet vonzotta. Festészeti tanulmányait 1913-ban Münchenben a Weisberger Akadémián kezdte. Az első világháború alatt sebesült katonák ápolását vállalta édesanyjával a bárdibükkii kastélyban. Gondolkodására hatással volt a Vasárnapi Kör, az európai rangú progresszív idealista társaság, Hauser Arnold, Tolnay Károly, Lukács György és Balázs Béla előadásait hallgatta. Egy évig járt (1918-ban) a Kernstok és Rippl-Rónai vezette Képzőművészeti Szabadiskolába Budapesten, a Haris közben. 1919-ben Kernstok vezetésével a nyergesújfalu nyári művésztelepen dolgozott. Ez időben készült festményein és rajzain Kernstok energikus stílusa jelenik meg. A tanácsköztársaság bukása után — Szamuelyné Szilágyi Jolán festőnő barátinője révén — az üldözött KMP-vezetők illegális közvetítője volt. Akadtak, akik a két festőnőt azonosnak vélték. E tévedésnek Szilágyi Jolán és Szamuely Tibor kapcsolata szempontjából sajnálatos következménye is lett. 1920-ban emigrációba kényszerült.

1989 júl - aug. SOMOGY Kult. Folyóirat
XVII. évf. - 11. sz.

Nevét az akkori hatalom politikailag érthetően, a szóbeszéd méltatlanul erkölcsileg is megbélyegezte. Ez szülei társadalmi helyzetére súlyosan kihatott. Elhatározta, hogy önálló keresetet szerez, hogy szükség esetén szülei támasza legyen. Az osztrák alpokbeli Villachban lakott és festett néhány évig, majd Olaszországba utazott.

Firenzében rézkarcoló-tanfolyamot végzett. Rómában kora reneszánsz modorú kis szárnyasoltárok készítéséből élt. A Jörgensen dán katolikus íróval kötött ismeretség hatására vallásos témájú festészetbe kezdett. 1923-ban hazatért Bárdibükkre, kápolnát építtetett, és azt freskóival díszítette. Az építményt 1925-ben XI. Pius pápa bullája bucsúhellyé nyilvánította, napja augusztus 2. 1929-ben visszatért Olaszországba a Képzőművészeti Akadémiára, és három év múltán diplomát kapott. Assisiben kiállítása volt. Templomi freskókat készített Assisiben, Varesében, Rómában, aztán a csehszlovákiai Kacsorban és Veszprémben.

Josipovich Ida ösztönzésére az itáliai reneszánsz kerámiával, annak technológiájával ismerkedett. A faenzai és derutai műhelyeket látogatták. 1934-ben keramikus-tanfolyamot végeztek Salernóban. A bárdibükkii kerámiaműhelyt, Goszthony Sári is beszerelve, hárman alapították. A korongozást felkérésre kaposvári fazekasmesterek, Tamás László és Kurutácz Máttyás végezték. Ők hárman a festést és az égetést vállalták. Első termékeik az olasz reneszánsz majolika másolatai voltak. Erről az alapról bontakozott ki egyéni útjuk, amellyel a magyar kerámiaművészetet gazdagították. Funkcionális kerámiát: vázákat, teás-, kávé-, sütemény- és étkezészeteket, gyertyatartókat, patikaedényeket készítettek. Az önmázis fehér alapra rézből készült világoszöldekkel, réz-oxidból előállított sárgákkal, rózsaszínekkel és bolzanói kékekkel festettek. Ismertebb motívumaik: a reneszánsz arképek, olasz tájak, virágok, gyümölcsök, madarak. A három keramikus külön-külön is kísérletezett. Goszthony Máriaé volt az arkép, a szőlőleveles, a gyümölcsesedés, a halas és a híresen szép napraforgós motívum. Termékeiket az edények alján F betűvel szignálták; ez Fiorenziát, műhelyük elnevezését, illetve a reneszánsz szellemiséghez való kötődést jelölte.

Josipovich Ida 1978-ban, Goszthony Sári 1979-ben halt meg. Goszthony Mária a Művészeti Alap nyugdíjasaként tovább dolgozott. Az égetőkemence szertartásos nyitáskor minden alkalommal lelkes gyűjtők sereglettek hozzá. A meghitt, egész Európára kiterjedő barátnői kapcsolatok eltették sokáig frissen a szellemét. „Bizonyára azért oly fontosak a baráti kötelékek, mert a szerelem és az anyai érzések nem adtak meg számomra” — mondotta. A megbecsülő tisztelet nem hagyta magára. 1982-ben megkapta a Somogy Megyei Tanács művészeti díját. Alkotásait sokan ma már nem is használják, hanem féltőn őrzik. A lakások díszéivé váltak azok a délszaki, napsugaras derűt sugárzó művész tárgyak, amelyeket megalkotott Somogyban elzárkózva.

Kilencvenöt évet és néhány hónapot élt. Sorsfordulók tanúja és részese volt. Hazánk évszázadnyi történelmét teszi ki az életrajza. Legtöbbünk csak az utóbbi évtizedek kiszolgáltatott öregségében látott képét őrzi meg magában. Ez nem méltó kép. Mindannyian tudjuk, Goszthony Mária nem törekedett arra, hogy befolyásolja ezt a képet. Sokszor faggatták őt, mint valamely titok őrzőjét. Neki nem volt titka. A maga szerény módján és tisztán áll a fürkésző utókor előtt. A viszonylag kitérő tulajdonságú művészeti műfajban, a festészetben nem talált oly nagy kifejeződési lehetőséget, mint a használati kerámiák ünnepi díszbe öltöztetésével. Legyen a fehér kerámiákra hímzett tündöklő virágbaöltözöttség Goszthony Mária örökké érvényes karakterképe. Munkája felejthetetlen, kemencetűzben izzított emlékvirágait őriznünk kell.